Vrijednost ove knjige najbolje i najcjelovitije su istaknuli njezini recenzenti. U vremenu u kojem su nam dostupne brojne informacije, ipak smo svjedoci kako povijesni podaci polako tonu u prošlost, ako nema onih koji bi ih zapisali, obradili i na koncu objavili. Knjiga Lidije Žunac vrijedno je svjedočanstvo o prisutnosti Hrvata u Banatu uopće, a osobito u Boki. Posebno raduje što je knjiga i dobro opremljena fotografijama te čitatelj može sve opisano vidjeti i na konkretnim primjerima. Smatramo kako će ova knjiga biti dragocjeni doprinos ne samo pripadnicima hrvatske zajednice ili potomcima onih sahranjenih u mjestu Boka na Hrvatskome groblju, nego i svima onima koji se bave temama povezanima s grobljem, arhivima, povjesničarima, etnolozima, ali i povjesničarima umjetnosti i drugima.

Klara Dulić Ševčić

Josip Dumendžić, *Bođani u srcu : prinosi za onomastičko-povijesnu građu Hrvata u Vojvodini*, Katoličko društvo „Ivan Antunović“, Subotica, 2024., 177 str.

Knjiga zanimljiva naslova *Bođani u srcu : prilozi za onomastičko-povijesnu građu Hrvata u Vojvodini* autora Josipa Dumendžića pobuđuje zanimanje čitatelja u Bačkoj ponajprije zbog teme, rijetke u knjigama zavičajne tematike. Naime, mali je broj onih koji su pisali ili pišu o svojoj lokalnoj povijesti, a mali je i broj izvora za takvo pisanje, o čemu nam svjedoči i Josip Dumendžić u uvodnoj riječi: „Naime, o Šokcima ovog dijela Podunavlja nije se mnogo pisalo, pa će zasigurno i ovi podatci pridonijeti sveukupnoj slici o Šokcima“ (str. 5). Autor u tom smislu navodi i riječi svećenika Josipa Pašića koji u svojim bilješkama, naslovljenima „In hoc signo salus“ (U ovom je znaku spasenje), zapisuje početkom četrdesetih godina prošloga stoljeća: „Bio bih sretan kad bih znao povijest sela u kojem se, evo, nalazim i u kome radim. Ali to nije moguće. Ne postoje podatci, a ne postoje zato što ih nitko nije smatrao potrebnim zapisati… Nije se u prošlosti ništa bogznašto dogodilo veliko u ovom malom selu, pa ipak, htio bih znati što se je dogodilo… Meni je žao da se nitko nije sjetio da te bilješke piše… Hoće li moji nasljednici smatrati potrebnim da ove bilješke nastave ili ne, to će na njih spadati“ (str. 70). Našao se jedan entuzijast koji nastavlja prikupljati podatke, a ono što mu je bilo dostupno staviti u knjigu.

Naslov nam sugerira onomastičko-povijesnu građu Hrvata u Vojvodini. Kako bismo vidjeli što nam to knjiga na 177 stranica donosi, pogledat ćemo naslove tekstova. Iako bez vidljivo označenih poglavlja, autor nam priču o Bo-

đanima, u kojima živi i djeluje, počinje crticama iz prošlosti Bođana. Potom piše o prosvjeti u ovom mjestu do 1945. godine, o osnovnim podatcima i djelovanju dušobrižnika u Bođanima i Vajski, rimokatoličkim crkvama u Bođanima, župnom stanu u Vajski, crkvenim zgradama i zemlji, školi u Vajski, grobljima, kalvarijama i križevima u Vajski i Bođanima, pastoralnom vijeću u Bođanima 1938. godine. Sve bi se ove teme mogle promatrati u povijesnom kontekstu (str. 7-43), a dodajmo i tekstove „Križarsko sestrinstvo u Bođanima (str. 72-73), „Podrijetlo i migracije šokačkih Hrvata iz Bosne na Sjever do Budima" (str. 88-93) te „Podrijetlo subetnika Šokac" (str. 94-95). O rasporedu tekstova u zaključku.

Onomastička građa zastupljena je u tekstovima naslovljenim „Prezimena katolika u Bođanima od 1907. do 1923. i od 1923. do 1929.", „Prezimena katolika u Vajski od 1907. do 1929.", „Kumstva u šokačkih Hrvata u Bođanima", „Nadimci u šokačkih Hrvata u Bođanima" i „Imena šokačkih Hrvata u Bođanima i njihovi oblici". Imena i prezimena, napose nadimci koji žive još samo u sjećanju mještana, iznimno su važni zapisi, na ovaj način sačuvani od zaborava. Iako je ova građa zastupljena tek na osam stranica (str. 50-58), zaslužuje pozornost pažljivog čitatelja jer ih neće moći pronaći u drugim knjigama. Ovome treba pridodati i drugi dio onomastičke građe (nepoznat je razlog tematskog prekida) u kojem su zapisani toponimi Bođana i okolice, vodotoci i bare, obitelji šokačkih Hrvata u Vajski i njihovi nadimci te nastanak nadimaka (str. 81-87).

Dio knjige posvećen je svećeniku Josipu Pašiću, bođanskom župniku, intelektualcu i književniku, te saznajemo detalje o njegovu postavljanju župnikom kao i djelovanju u župi sv. Ilije u Bođanima, što autor ilustrira navodima iz Pašićevih zapisa (str. 59-71). Autor je opisao i život Josipa Benaka, samoukog slikara, čija je slika „Šokačka soba" bila „izložena u sjemeništu 'Paulinum' u Subotici prigodom proslave 300. obljetnice doseljenja Hrvata iz Bosne Srebrne u Bačku" (str. 139-142). Autor spominje i Benakovo bavljenje arheologijom, odnosno istraživanjem lokaliteta u Bođanima te izradom scenografije za operetu „Na vrbi svirala" Josipa Andrića.

Josip Dumendžić, i sam vezan uz Katoličku Crkvu, veliki dio knjige posvećuje životu mjesne Crkve, napose običajima, blagdanima, tradiciji, ali i drugoj materijalnoj i nematerijalnoj baštini. Tako ćemo u knjizi naći opise, istina vrlo različite dužine, slavljenja Badnjaka u Bođanima, pravljenja i blagoslova kolibica za Tijelovo, Velikog tjedna i slavljenja Uskrsa u Bođanima, šokačkog prela, bacanja vijenaca dan prije Cvjetnice, ukopnih običaja, svinjokolje – karbina, „tuta" u vrijeme svinjokolje, šokačkih pokladnih običaja u Baču, ali i prikazne procesije na Nedjelju zahvalnosti (izvor i autorstvo stihova ostaje nepoznato).

Pjesnik Dumendžić progovara i kroz zapise svatovskih narodnih pjesama iz Bođana s konca XVIII. vijeka (zapisao ih je Antun Kesejić iz Bača) (str. 96-103) i bećaraca iz Bođana iz tridesetih, pedeseteih i šezdesetih godina XX. stoljeća (str. 143-159) te bećaraca iz Slavonije koji su se pjevali u Bođanima, bećaraca iz Srijema i novonapisanih bećaraca iz Bođana (str. 160-164). Završava pojašnjenjem riječi *bećarac*.

Katoličko društvo „Ivan Antunović" iz Subotice dalo je povjerenje svom marnom suradniku Josipu Dumendžiću

objavljujući ovu knjigu kojom se čuva određeno sjećanje na prošlost jedne male sredine, ali i poziva na daljnje istraživanje i zapisivanje te u konačnici na objavljivanje kako bi i buduće generacije upoznale svoju povijest. Uz recenzentski i urednički posao sadržaj bi zasigurno bio pregledniji, uz istaknuta poglavlja, slaganje tematskih cjelina, kako bi se opravdao podnaslov ove knjige koji ističe onomastički dio, a u knjizi najmanje zastupljen na dva različita mjesta. Možda bi i geografsko određenje moglo biti jasnije budući da naslov sugerira mjesto Bođane, a podnaslov sugerira *građu Hrvata u Vojvodini*. U pogovoru „In hoc signo salus" (str. 171-173) Dragan Muharem izvrsno primjećuje: „Razvidna je isprepletenost i međuovisnost religijskog i narodnosnog u svim njegovim opsezima", a ima i razumijevanje za neobičan završetak knjige: „Naposljetku, shodno Meštru kakvog ga svi znamo – pjesniku, književniku, umjetničkoj i vedroj duši, u knjizi se pojavljuje i pjesma ali u formi bećarca… Možda neuobičajen završetak djela, no jer sam odrastao u tome kraju, razumljiva mi je duša tog čovjeka koji ne očajava ni kada je teško, iz kojega provrvi optimizam i veselje, koji diže čelo i hrabro stupa u neizvjesnost novoga sutra. Nije li zaista *in hoc signo salus* – u ovom znaku spasenje? Kako god, drago nam je da je Meštar osujetio Pašićeve tvrdnje da se u ovom selu nije 'ništa bogznašto dogodilo' te da zato nitko nije smatrao vrijednim bilo što pribilježiti. Zaključak stoga ide u pravcu pohvale ovog djela s nadom da će se nastaviti bilježiti manjih mjesta u kojima Hrvati žive svoj običan život i stvaraju povijest.

Katarina Čeliković

Andrija Anišić, *Spomenica 2. Ponovni pohod Hrvata Bunjevaca u staru postojbinu: Dužijanca u Mostaru, obnova spomen-ploče iz 1933.,* Udruga bunjevačkih Hrvata „Dužijanca", Subotica, 2024., 116 str.

Knjiga *Spomenica 2*, objavljena u nakladi UBH „Dužijanca", tiskana u „Rotografici" (Subotica, 2024.), pod uredničkim vodstvom Marinka Piukovića, donosi vrijednu dokumentaciju i kroniku kulturno-duhovnog pohoda bunjevačkih Hrvata u Hercegovinu, svoju prapostojbinu. Na 116 stranica, bogato opremljenih fotografijama, publikacija nastavlja tragom prve *Spomenice* autora Petra Pekića, evocirajući povijesna hodočašća i kulturne veze koje traju gotovo stoljeće.

U uvodnom poglavlju „Svi naši pohodi prapostojbine Hrvata Bunjevaca" (str. 6-9), podsjeća se na pohod iz 1933. u Mostar i Blagaj, opisan u Pekićevoj *Spomenici*, te na važna hodočašća iz 1987. (Široki Brijeg, Tuzla, Mostar), kao i pohode DSHV-a 2007. i 2009. godine.